

Aleksandar Pašagić

Kamgrad, Zagreb

"Nevjernik prve klase" – moderna vojna
uniforma kao pozornica sukoba kultura

U ovome se radu analiziraju popularni "motivacijski našivci" (*morale patches*) – neslužbeni amblemi koji se, najčešće putem čičak površine, pričvršćuju na uniformu ili drugu opremu, osobito popularni među oružanim snagama Sjedinjenih Američkih Država. Kao "ratne boje" novoga doba njihova pretpostavljena svrha je višestruka: podizanje morala kroz određivanje vlastitoga identiteta pojmovima hrabrosti, snage i ponosa; određivanje vlastite pripadnosti američkom kolektivu; te provociranje protivnika. Sva tri se aspekta često ostvaruju vlastitim načelnim prihvaćanjem onih vrijednosti koje se percipiraju oprečnima naspram neprijatelja. Kroz prizmu čestih anti-islamskih slogana na tim našivcima istražuje se dublja problematika: pretvaranje percipiranog neprijatelja u generičkog predstavnika svoje religije i kulture, te produblјivanje sukoba kroz vizualnu manipulaciju simbolima koji predstavljaju ili vrijednosti suprotne od neprijateljskih ili ih direktno vrijeđaju. Zaključno, propituju se posljedice prihvaćanja takvog postupanja, kako na neposrednu uspješnost moderne vojne doktrine, tako i na međukulturalne odnose na općenitijoj razini.

Uvod

Kada govorimo o uniformi modernih oružanih snaga, prvenstveno mislimo na odjevni predmet standardiziran i oblikovan sukladno strogim zahtjevima funkcionalnosti. Povijesno gledajući, jedna od funkcija uniforme bila je i diferencijacija unutar postrojbi u odnosu na namjenu pojedinih rodova i jedinica, kao i vertikalna diferencijacija po hijerarhiji. Takva diferencijacija bila je nužna za učinkovito manevriranje na bojištu; odsustvo modernih komunikacijskih sredstava nametalo je korištenje vizualne komunikacije kao primarno sredstvo upravljanja vojnicima u prirodno kaotičnom okruženju neposredne borbe. Istovremeno, vojna uniforma transcendirala je svoju strogo praktičnu svrhu, te je isticala status svog nositelja ne samo u kontekstu vojne hijerarhije, već i društvene hijerarhije općenito. Stoga su se paradne i praktične inačice uniformi malo razlikovale u kontekstu šarolikosti i ornamentalnosti.

Razvojem vatrenog oružja i povećanjem njegovog ubojitog dometa živopisnost uniforme postaje njezin nedostatak. Promijenjeni uvjeti na bojištu dovode do transformacije osnovnog tona uniforme od šarenog do zagasitog. Smanjuju se i razlike između uniformi pojedinih jedinica i zemalja, budući da su

svi vođeni istom težnjom – učiniti vojnika što težom metom. Funkcionalnost preuzima prioritet nad estetikom; uniforma za bojište više nije nalik paradnoj uniformi. Vojnik želi biti što neupadljiviji, što sličniji okruženju u kojem se nalazi. Časnici također ne žele vizualno odskakati od ostatka svoje jedinice i time privući neželjenu pažnju neprijatelja.

S druge strane, ostaje problem učinkovitog raspoznavanja na bojištu. Vojne operacije postaju složenije i masovnije, različite jedinice sve češće djeluju koordinirano, i vojnici se susreću sa suborcima koje osobno ne poznaju, čime se nameće pitanje kako raspoznati kojoj jedinici netko pripada i na kojem se mjestu u hijerarhijskoj ljestvici nalazi, a da se pritom ne ugrozi sigurnost pojedinaca. Jedno od rješenja tog problema, na koje ćemo se osvrnuti u ovom radu, dolazi u obliku ramenih oznaka.

Ramene oznake

Prva američka vojna jedinica sa službeno odobrenom ramenom oznakom bila je 81. pješačka divizija, angažirana u operacijama na francuskoj bojišnici 1918. godine. Jedna od priča koja objašnjava porijeklo njihove oznake poziva se na činjenicu da je divizija, prije odlaska na bojište, prošla obuku u

Fort Jacksonu, mjestu kroz koje protječe Wildcat Creek, te su vojnici usvojili siluetu divlje mačke (eng. *wildcat*) kao svoj amblem.¹ Druga priča tvrdi da je divlja mačka izabrana kao simbol države iz koje je potjecao najveći broj vojnika u toj diviziji.² Kružnom površinom amblema dominirala je crna reducirana silueta divlje mačke na maslinasto zelenoj jednobojnoj podlozi. Praksa je inicijalno naišla na neodobranje vojnika iz drugih jedinica, no kao odgovor na takva negodovanja general John J. Pershing službeno je potvrdio inicijativu 81. pješačke divizije, te je predložio da i druge divizije odaberu vlastite oznake. Do Drugog svjetskog rata sve više jedinica u američkoj vojsci imalo je svoje jedinstvene ramene oznake, od kojih su mnoge simbolično evocirale događaje vezane za specifičnosti nastanka ili povijesti te jedinice.

Danas su službene oznake jedinica američke vojske strogo definirane i prolaze kroz rigorozan hijerarhijski proces prije dobivanja odobrenja za upotrebu. TIOH (The Institute of Heraldry), kao službeno tijelo s korijenima koji sežu do 1919. godine,³ čuva precizne specifikacije za sve službene odobrene ramene oznake unutar oružanih snaga Sjedinjenih Američkih Država.

Službene ramene oznake predmeti su nabijeni snažnim emocijama. Prema izjavama nekih nositelja, one služe kao spona s tradicijom jedinice u kojoj je vojnik služio i vojnom tradicijom općenito, te ga ispunjavaju ponosom.⁴ Služe promicanju kolektivnog duha, osjećaja povezanosti s manjom skupinom ljudi koji dijele nesvakidašnju vezu;⁵ ponosni nositelji nerijetko ih uspoređuju s obiteljskim fotografijama. Nošenje tih oznaka mora se zaslužiti;⁶

veterani na bilo kakvu praksu koja odstupa od toga gledaju s neskrivenom odbojnošću. Specifična ramena oznaka, poput pripadnosti vojne jedinice u kojoj su služili, za mnoge je dio osobnog identiteta koji odbijaju dijeliti s osobama izvan te ekskluzivne zajednice.

Nestandardne ramene oznake

Radi praktičnosti i ekonomičnosti proizvodnje, ramene oznake u oružanim snagama SAD-a danas se uglavnom pričvršćuju "čičak-trakom".⁷ Takav način ostavlja prostora vojnicima za samoinicijativno dodavanje nestandardnih oznaka, poznatih pod popularnim imenom 'morale patches', što ćemo za potrebe ovog rada prevoditi kao 'motivacijski našivci'. Službeniji termin, koji će se naizmjenično koristiti, bit će 'nestandardne ramene oznake' (NRO).

Motivacijski našivci proizvod su civilne komercijalne industrije i nisu službeno odobreni od strane oružanih snaga, ali su među samim vojnicima postali vrlo popularni. Motivacijski našivci nose širok spektar poruka, od šaljivih do agresivnih. Koriste popularne i prepoznatljive ikone pop-kulture, ponekad u svom izvornom obliku, često lagano modificirane, primarno militarizirane. Na našivcima se nalaze i popularni slogani, imena poznatih brendova, također često izmijenjeni na manje ili više suptilan način, ponekad u smjeru duhovitog, ponekad u smjeru vulgarnog, a nerijetko u kombinaciji ta dva momenta. Predmet našeg razmatranja bit će ona klasa našivaka koji izražavaju stav nositelja prema "aktualnom neprijatelju". Osvrnut ćemo se na općenite karakteristike ciljanog tržišta, odnosno potencijalnih nositelja, moguće razloge njihove popularnosti, poruku koju takvi našivci odašilju, te ćemo vidjeti kakve zaključke možemo izvući.

Suvremeni američki vojnik i rat protiv terora

Iako su stekli veliku popularnost među civilnom populacijom, ciljano tržište motivacijskih našivaka izvorno je američki vojnik; za potpuniju sliku o razlozima njihove popularnosti, moramo se zapitati koje su to karakteristike američkog vojnika koje ga čine prijemčivim korisnikom našivaka.

1 Vidi: Suzanne Wildrey Bragg, *Historic Washington Park*. Arcadia Publishing, Charleston 2007., str. 104.

2 Vidi: "George Willcox McIver Papers, 1852–2004", www.digital.lib.ecu.edu/special/ead/findingaids/0251 (pristup: 23. 12. 2013.).

3 The Institute of Heraldry, www.tioh.hqda.pentagon.mil (pristup: 23. 12. 2013.).

4 Vidi: Charlie Dietz, "Soldiers earn emblem of combat", www.army.mil/article/104894 (pristup: 23. 12. 2013.).

5 Vidi: Henry Chan, "Combat patches are a family tradition", www.army.mil/article/90214/Combat_patches_are_a_family_tradition (pristup: 23. 12. 2013.).

6 Vidi: Ramya Kasturi, "Stolen Valor: A Historical Perspective on the Regulation of Military Uniform and Decorations", *Yale Journal on Regulation* (2/2012).

7 Vidi: J. Scot Davis, "The Democratization of Army Uniform", *Army* (3/2008).

Prema podacima iz 2011. godine, većina vojnika koji aktivno služe u američkoj vojsci mlađa je od 25 godina; prosječno obrazovanje je završena srednja škola.⁸ Odrastao je u sjeni događaja 11. 9. 2001., što značajan postotak novih regruta i danas navodi kao jedan od ključnih razloga za pridruživanje oružanim snagama.⁹

Pop-kultura, pod čijim je utjecajem današnja generacija vojnika odrastala, veličala je fenomen osvetnika, osobe koja djeluje pod pretpostavkom da je pravda važna, ali da je osveta još važnija. Unutar takvog načina razmišljanja, pojedinac ima pravo, pa čak i dužnost, osvetiti se za nepravdu koja je nanesena njemu osobno ili nekome njemu bliskome i mimo zakona, naročito ako percipira da je zakon spor, neučinkovit ili preblag. Osveta je romantizirana, a njezin izvršitelj postaje junak, nerijetko i super-junak. U publici koja prihvaća takav stav dolazi do gubitka povjerenja u zakonski sustav, koji može poprimiti i razmjere otvorenog prezira. Osobni moralni kodeks pojedinca, neovisno o temeljima na kojima je isti izgrađen, uzdiže se kao mjerilo i dovoljan uvjet za primjenu nasilja protiv percipiranih prekršitelja tog kodeksa.

Događaji od 11. 9. 2001. godine pružili su potreban temelj za mentalni skok s osvetničkog pojedinca na osvetničku naciju, koji nije bio osobito velik. Službena politika Sjedinjenih Država zahtijevala je pravdu, ali korištena retorika često je više podsjećala na poziv na osvetu, koja je u tom trenutku prezentirana kao kolektivna dužnost svih građana.

Isti događaji, u kombinaciji s pratećom retorikom, potaknuli su val prijava u oružane snage SAD-a. Opažen je pad ekonomski motiviranih regruta i porast onih motiviranih ideologijom.¹⁰ Rijetki su dovo-

dili u pitanje politički i medijski propagiran stav da je Amerika napadnuta i da se nalazi u ratu. Ali, za razliku od Pearl Harbora 1941. godine, neprijatelj nije bilo tako lako definirati. Pojedinci koji su izvršili sam napad izgubili su dragovoljno u njemu i vlastite živote, što je američku javnost zakinulo za moguću osjećaj zadovoljštine koji bi donijelo kažnjavanje neposrednih krivaca. Zbog razloga o kojima ne postoji zadovoljavajući konsenzus (i koji uvelike nadilaze obim ovoga rada), taj teroristički čin poslužio je kao osnova za objavljivanje rata.

Tako je otpočeo "rat protiv terora" – apstraktna deklaracija otvorenog neprijateljstva koja se mogla po potrebi primjenjivati na konkretne osobe, skupine ili režime, te koja je istovremeno legitimizirala primjenu cjelokupnog spektra sredstava kojima se država može poslužiti tijekom aktivnog ratovanja. Dok je službeni politički vrh SAD-a pokušavao naglasiti da "rat protiv terora" nije rat protiv islama ili muslimana, ta poruka uglavnom nije uspješno prenesena.¹¹ Selektivno i simplificirano medijsko izvještavanje dovelo je do uvriježenog mišljenja da "svi muslimani nisu teroristi, ali su svi teroristi muslimani".

Jedno od pitanja koje je prosječan građanin SAD-a počeo postavljati nakon 11. 9. 2001. bilo je: "Tko su ti ljudi i zašto nas mrze?". Iako je 11. rujnu prethodilo nekoliko značajnih napada na američke instalacije u inozemstvu, to pitanje doživjelo je svoj procvat nakon terorističkog napada na New York. Uprkos općoj dostupnosti materijala u kojima istaknute vođe terorističkih skupina jasno izlažu da korijen njihovog animoziteta leži u vanjskoj politici SAD-a, s naglaskom na odnos SAD-a prema arapskim zemljama, njihova motivacija simplificirana je do krajnjih granica, često sažeta u mantri: "Mrze nas zato što smo slobodni."¹² Na taj se način ele-

8 Vidi: US Department of Defense, "2011 Demographics Profile of the Military Community", www.militaryonesource.mil/12038/MOS/Reports/2011_Demographics_Report.pdf (pristup: 23. 12. 2013.).

9 Vidi: Richard Sisk, "9/11 Still Resonates for Some Recruits", www.military.com/daily-news/2012/09/11/911-still-resonates-for-some-recruits.html (pristup: 23. 12. 2013.).

10 Vidi: Lisa Daniel, "Recruiters Recall Patriotism of Post-9/11 America", www.defense.gov/News/NewsArticle.aspx?ID=65272 (pristup: 23. 12. 2013.); Charles Winokoor, "Military enlistment got boost as result of 9/11 ter-

ror attacks", www.tauntongazette.com/news/x1638743381/INSPIRED-ACTION-9-11-tragedy-turns-to-drive-for-recruits (pristup: 23. 12. 2013.).

11 Vidi: Associated Press, "US military course taught officers 'Islam is the enemy'", www.theguardian.com/world/2012/may/11/us-military-course-islam-enemy (pristup: 23. 12. 2013.).

12 Vidi: The Washington Post, "President Bush Addresses the Nation", www.washingtonpost.com/wp-srv/nation/specials/attacked/transcripts/bushaddress_092001.html (pristup: 23. 12. 2013.).

Slika 1. Križar: motivacijski našivak.

gantno istovremeno demonizirao napadač i uzdizala vlastita superiornost, a budući da je ugroza prijetila toj najvećoj od američkih deklariranih vrijednosti, slobodi, implicitno je postalo prihvatljivo korištenje svih sredstava da se ta vrijednost zaštiti.¹³

Simplifikacija motiva dolazila je u kombinaciji sa simplifikacijom određenja "neprijatelja". Poplava medijskog materijala generalizirala je islamski svijet kao nazadan i agresivan. Ulaziti u složene diferencijacije, neovisno o tome radi li se o kulturološkim, religijskim ili političkim razlikama, vremenski je i intelektualno zahtjevan proces, samim time potpuno neprilagođen modernim masovnim medijima. Neprijatelj slobode i demokracije morao je imati lice i dobio ga je – lice s bradom i turbanom. U pokušaju da se publici naviknutoj na prezentiranje stvarnosti kroz priloge u trajanju od nekoliko minuta objasne kompleksne razlike ostalo je ono što je uočljivo na prvi pogled, površinske manifestacije različitosti: izražavanje prožeto religijskim elementima, ograničenja vezana za prehranu, način odijevanja. Sljedeći korak je mentalni skok kojim se takvi elementi proglašavaju definirajućim odrednicama islamske kulture. Konačni rezultat pri spomenu

¹³ Vidi: Frederick H. Gareau, *State Terrorism and the United States: From Counterinsurgency to the War on Terrorism*. Clarity Press, Atlanta 2004., str. 190.

Slika 2. Nevjernik: motivacijski našivak.

riječi 'musliman' bila je slika nazadnog, mizoginog i agresivnog fanatika.

NRO i njihova poruka

Niz našivaka koristi prepoznatljive simbole iz popularne kulture i prilagođava ih novom tržištu. Zastave koalicijskih zemalja, logotipi proizvođača odjeće, reference na igrane i animirane filmove, povijesni i kršćanski simboli – sve se to može naći zastupljeno na našivcima.¹⁴ Iako bi se moglo smisljeno rezonirati da su našivci o kojima govorimo jednostavno proizvod poduzetničkog duha – prepoznavanje potencijalnog tržišta i proizvodnja tražene robe – isti mogu poslužiti i kao učinkovita prizma za sagledavanje niza problema u zapadnom, posebice američkom, pristupu drugačijim kulturama, pogotovo kada ih kontekstualiziramo u emotivno i intelektualno okruženje "rata protiv terora". Osvrnut ćemo se na nekoliko reprezentativnih klasa našivaka i pokušati u kontekstu razmotriti što nam govore i koje su implikacije toga.

Smrt talibanima

Moderno ratovanje kombinacija je vojnih operacija i političkih manevriranja, isprepletenih u mjeri

¹⁴ Vidi: Tactical Distributors, www.tacticaldistributors.com/apparel/morale-patches?limit=all. Milspecmonkey, www.milspecmonkey.com/morale-page/morale-patches. (Pristup: 23. 12. 2013.)

Slika 3. Lovac na talibane: motivacijski našivak.

Slika 4. Lovac na zombije: motivacijski našivak.

koja često ne dopušta njihovo jasno razgraničenje. To postaje problematično jer se od vojske – koja je u svojoj osnovi sustav stvoren s ciljem ubijanja neprijatelja, uništavanja njegovog posjeda i zauzimanja njegovog teritorija – očekuje da poduzima djelovanja u kojima je delikatna interakcija s lokalnim stanovništvom ključna za uspjeh,¹⁵ a na koje se tek pomalo (i vrlo nespreno) navikava. Vojska je općenito dobar primjer institucionalne inercije – tendencije da se veliki sustav koji se kreće u jednom smjeru nastavi kretati u tom smjeru. Protok osviještenosti niz hijerarhijsku ljestvicu vrlo je spor i neizvjestan proces. To se lomi na leđima vojnika na terenu, od kojeg se istovremeno očekuje da bude nemilosrdni ubojica u skladu s najboljom vojnom tradicijom, kao i da demonstrira zrelu i istančanu kulturnu osviještenost i senzibilnost.¹⁶

Relativno nova uloga vojske kao "čuvara mira" prirodno izaziva neku vrstu podvojenog identiteta u vojnika na terenu. Zapovjedno osoblje, koje vodi operacije iz sigurnih lokacija, može usvojiti dovoljno emotivne distanciranosti da shvati kako

suvremeno ratovanje zahtijeva visoku osjetljivost u međuljudskim odnosima i kako ono što se naziva "soft power" – djelovanje usmjerenom poboljšanju kvalitete života stanovnika područja na kojem se izvode operacije kako bi se pridobila njihova naklonost – postaje sve važnije u odnosu na tradicionalnu "hard power", djelovanje koje se najčešće doživljava kao primarni modus djelovanja oružanih snaga.¹⁷ Ali vojnici na najnižoj razini suočavaju se s izazovom provođenja takve strategije. Nijanse koje su nužno prisutne u stvarnom okruženju zahtijevaju intelektualnu fleksibilnost i emotivnu staloznost, što često nadilazi operativne kapacitete vojnika, ako ne na razini dubljeg razumijevanja, onda gotovo sigurno na razini prilagodbe svakodnevnog postupanja u skladu s njima.

Nužnost kulturne osjetljivosti prepoznata je na strateškoj razini i u skladu s time razvijen je niz edukacijskih programa za vojnike koji će izvoditi operacije u stranim zemljama.¹⁸ Pitanje je jesu li ti programi prekratki i previše površni da bi utjecali na godine svjesnog i podsvesnog formiranja negativnog i netočnog mišljenja o pripadnicima drugih kultura.

15 Vidi: Mark S. Leslie, "Cultural Understanding: The Cornerstone of Success in a COIN Environment", *Infantry* (7–8/2007).

16 Vidi: Mounir Elkhamri, "Dealing with the Iraqi Population: An Arab-American Soldier's Perspective", *Military Review* (1–2/2007).

17 Vidi: Celestino Perez, "The Embedded Morality in FM 3-24 Counterinsurgency", *Military Review* (5–6/2009).

18 Vidi: Maxie McFarland, "Military Cultural Education", *Military Review* (3–4/2005).

Također, kulturna osjetljivost u naglašeno maskulinom okruženju, gdje je agresivnost vrlina, izlaže se riziku da bude percipirana kao feminizirana. U takvoj okolini pojedinci koji su skloni promicati dijalog i razumijevanje mogu izgubiti dio svog statusa kao ratnika. Pregovaranje, razumijevanje i tolerancija pristupi su tradicionalno rezervirani za organe odvojene od vojske, koja služi kao sredstvo odvratanja tijekom pregovora i sredstvo prisile ukoliko isti propadnu. Kada se takva, "mekana" strategija usvoji na razini cijele vojske,¹⁹ odnosno kada sve razine unutar oružanih snaga postanu odgovorne za njezinu implementaciju, pojedinci reaguju otporom unutar sustava – potrebom da sebi i svojim suborcima dokažu da su još uvijek snažni i dominantni. Jedan od načina dokazivanja te dominacije jesu vidljive manifestacije agresivnog stava preko parola i grafičkih prikaza na uniformi. Tako je invazija na Afganistan rezultirala proliferacijom motivacijskih našivaka čija je osnovna poruka "Smrt talibanima".

Nevjernici i križari

Sigurnosni diskurs ovisi o specifičnoj reprezentaciji svijeta i tom se reprezentacijom hrani. Istraživanja američke vanjske politike pokazala su tendenciju dijeljenja svijeta na jasno definirane i oprečne strane, pojednostavljeni crno-bijeli prikaz koji nije ni nov ni specifičan za "rat protiv terora", no odrednice vezane uz taj "rat" posebno pogoduju dodatnoj polarizaciji, budući da se u očima ciljane publike razlike mogu dodatno potencirati stavljanjem naglaska na kulturne razlike, što drugu stranu čini još stranijom i neshvatljivijom, pa time i više prijetećom.

Poznato je da ništa ne ujedinjuje toliko kao zajednički neprijatelj. Novi neprijatelj pridonosi stvaranju novog kolektivnog identiteta. Pred novim neprijateljem stvara se i novo "mi", koje uzima specifičan podskup već usvojenih odrednica i stavlja ih na prvo mjesto, iako u normalnim okolnostima one nisu ni na koji način posebno istaknute. Kriterij za odabir tih vrijednosti upravo su percipirane vrijednosti neprijatelja: "mi" smo oni koji su dijametralno suprotni od "njih."

Novi identitet uključuje snažne nacionalne elemente

19 Vidi: David H. Petraeus, James F. Amos, *FM 3-24/MCWP 3-33.5 Counterinsurgency, Headquarters* – Department of the Army 2006.

i simboliku, ali oni nisu pokretačka sila; taj identitet je reaktivan, istodobno izraz nemoći (sprječavanja onoga što se već dogodilo) i arogantne superiornosti koja ni u jednom trenutku ne sumnja u vlastitu apsolutnu nepogrešivost.

Ako to razmotrimo na konkretnim primjerima motivacijskih našivaka, opažamo da je jedna od najzastupljenijih skupina motiva ona koja nositelja određuje kao križara²⁰ (*slika 1*). Takav pristup pokazuje gotovo djetinjastu reaktivnost: neprijatelj je objavio "sveti rat" nama, pa mi uzvraćamo svojom inačicom svetog rata. Nositelj usvaja romantiziranu sliku križara koju je navikao gledati u filmovima, iako je svjestan da njegova motivacija nije religijska. Ubijanje neprijatelja postaje jednostavnije kada se radi o "svetoj" dužnosti, kada počinitelj usvoji identitet plemenitog viteza iz idealizirane verzije povijesti.

S druge strane, vjerojatno najzastupljeniji motiv na našivcima jest onaj kojim se nositelj proglašava "nevjernikom" (*slika 2*). Iako se naizgled radi o oprečnosti, rezoniranje iza takvog određenja je analogno; nositelj se ponosi time što su njegove vrijednosti suprotne neprijateljevim.

Našivci koji koriste motiv križara ili nevjernika često idu korak ili dva dalje, te u kompoziciju unose elemente jedenja svinjetine, pijenja piva i/ili "ženskarenja". Teško je rezonirati da su svinjetina i pivo tako određujući elementi nositelja da ih se smatra vrijednim isticanja na uniformi; njihova je dakle svrha dodatno potenciranje razlike između nositelja i njegovog neprijatelja. To također sugerira da nositelj smatra kako se radi o ključnim različitostima između njegove i neprijateljeve kulture i svjetonazora, što je problematično jer takvo zadržavanje na površnostima dodatno prevenira postizanje međusobnog razumijevanja.

Lovac na neprijatelja

Dehumanizacija neprijatelja nije nov fenomen. Neprijatelj lišen osnovnih ljudskih karakteristika postaje lakša meta – njegovo ubojstvo sa sobom

20 Robert Johnson, "The Pork Eating Crusader Patch Is A Huge Hit With Troops In Afghanistan", www.businessinsider.com/this-whole-line-of-infidel-gear-cant-be-helping-international-relations-in-afghanistan-2012-3 (pristup: 23. 12. 2013.).

ne nosi toliku stigmatu. Takva dehumanizacija danas nije prihvatljiva na službenoj, doktrinarnoj razini. U vrijeme načelne političke korektnosti i očekivane kulturne osviještenosti, ulažu se neprekidni napor da se neprijatelja ne generalizira u službenim političkim i medijskim istupima. Ali kada i visoki dužnosnici još uvijek imaju problema s usvajanjem takvog pristupa, koliko je realno očekivati da će ga prihvatiti nezreli i nedovoljno obrazovani pojedinci koji su dio organizacije temeljene na simplifikaciji i generalizaciji?

Neprijatelju se na našivcima često uskraćuje ljudski status.²¹ Na njih se ide "u lov" (*slika 3*); neprijatelj postaje lovina, a vojnik lovac, čime se oslobađa moralnih dvojbi povezanih s oduzimanjem života drugog ljudskog bića, kao i potrebe za uvjerljivim razlozima za taj čin – ubojstvo neprijatelja postaje puka statistika ili, gore, trofejna prigoda. Prave posljedice takvog načina razmišljanja postaju očigledne u situacijama dokumentiranima u niz navrata, a u kojima se američki vojnici slikaju uz mrtva tijela neprijatelja poput lovaca koji ponosno poziraju uz svoj ulov.²² Tek se u takvim trenucima vidi koliko je u očima vojnika neprijatelj izgubio ne samo poštovanje, već i pravo na osnovno ljudsko dostojanstvo. Takve događaje lako je pripisati devijantnom ponašanju nekolicine izoliranih slučajeva, što se uglavnom i čini. Ali možda se korijeni tih ekstremnih manifestacija mogu potražiti u načinu na koji se neprijatelja općenito doživljava; ako prihvaćamo da se neprijatelja smatra lovinom, onda pripremamo pozornicu za takve situacije.

Živi mrtvaci

Još snažniji primjer neprimjerenog preslikavanja zapadnjačke kulture na bojište su našivci na kojima se neprijatelji poistovjećuju sa zombijima (*slika 4*). Zombiji ili živi mrtvaci prepoznatljiva su ikona moderne pop-kulture i sa sobom nose niz asocijacija koje postaju naglašeno problematične kada ih se

preslikava na druga ljudska bića. Zombi ima ljudsko obličje, ali tu prestaje njegova sličnost s ljudskim bićem. Budući da su zombiji već mrtvi, njihovo ubojstvo lišeno je svakog propitivanja opravdanosti, čak i više nego u prethodno opisanom primjeru odnosa lovac-lovina; štoviše, dokrajčiti ih postaje dužnost pojedinca kako bi zaštitio ostale, jer je samo njihovo postojanje prijetnja dobrobiti zajednice. Ali kada to postane način na koji se doživljava stvarni neprijatelj ili, još gore, generički neprijatelj, pop-ikonografija, izvorno namijenjena zabavi i razbibrizi, postaje recept za ratne zločine. U ovom slučaju, mržnja prema neprijatelju transcendirira osobnu, religijsku ili nacionalnu razinu; samo njegovo postojanje dovoljan je razlog za njegovo ubojstvo.

Način na koji se neprijatelja doživljava na našivcima slikovit je prikaz određenih aspekata Agambenove teorije izvanrednog stanja:²³ legitimni suveren, u ovom slučaju Sjedinjene Američke Države (iako su problematični motivacijski našivci dokumentirani i kod pripadnika drugih država koalicijskih snaga u Iraku i Afganistanu) suočen je s vanjskim neprijateljem koji je reduciran na "puko postojanje" – njegova prava stavljena su van redovnog poretka i očuvanje sigurnosti suverena dopušta da se suspendira zaštita koju bi inače imao kao punopravno ljudsko biće. Suglasnost međunarodnog političkog sustava za primjenu sile protiv takvog neprijatelja postaje poželjan, ali nikako nužan uvjet.²⁴ Niz usvojenih praksi zapadnjačke vanjske i unutarnje politike, vezanih izravno ili neizravno za "rat protiv terora", prepoznat je kao praktična primjena načela izvanrednog stanja.²⁵ Prikaz neprijatelja na našivcima indicira da se redukcija neprijatelja na puko postojanje spustila s teorijske na praktičnu razinu, s podloge političkih pristupa i retorike sekuritizacije na teren i bojišta.

I dok se na političkoj i strateškoj razini počinju uviđati problemi takvog pristupa i razumno je

21 Vidi: Christopher Leake, "Banned: Taliban Hunting Club badges worn by UK troops in Afghanistan", www.dailymail.co.uk/news/article-2030876/Afghanistan-Taliban-Hunting-Club-badges-worn-UK-troops-banned.html (pristup: 23. 12. 2013.).

22 Vidi: John Glaser, "Posing With the Dead, Dehumanizing the 'Enemy'", www.antiwar.com/blog/2012/04/18/posing-with-the-dead-dehumanizing-the-enemy (pristup: 23. 12. 2013.).

23 Vidi: Giorgio Agamben, *Sovereign Power and Bare Life*. Stanford University Press, Stanford 1998.

24 Vidi: Human Rights Watch, "Human Rights Watch World Report 2003", www.hrw.org/legacy/wr2k3/us.html (pristup: 23. 12. 2013.).

25 Vidi: Torin Monahan, "Securing the Homeland: Torture, Preparedness, and the Right to Let Die", *Social Justice* (1/2006).

očekivati da će u međunarodnim strateškim odnosima kulturna senzibilnost dobivati na zastupljenosti, godine pojednostavljenog negativnog pristupa predstavljanju drugih kultura, posebice islamskih, puno teže će se promijeniti na razini pojedinca, posebno u inherentno inertnim okruženjima poput oružanih snaga.

Pobuna protiv sustava

Vojna uniforma općenito, pa tako i ona Oružanih snaga Sjedinjenih Američkih Država, podložna je strogim regulatornim ograničenjima. Vojna tendencija detaljnog propisivanja onoga što je prihvatljivo možda se na naj slikovitiji način može vidjeti upravo u propisima vezanima za izgled uniforme i vojnika koji ju nose. U službenom regulatornom dokumentu američke vojske pod oznakom 670-1, *Wear and Appearance of Army Uniforms and Insignia*,²⁶ na 375 stranica propisano je gotovo sve što se može propisati a da se odnosi na izgled vojnika, uključujući najveću prihvatljivu duljinu zalizaka. U njemu se jasno navodi da aktivno osoblje smije nositi samo uniforme, dodatke uniformi i znakovlje definirano u navedenom dokumentu ili pratećoj dokumentaciji.²⁷ Tako stroga ograničenja nužno dovode do problema kada se uzme u obzir način razmišljanja stvarnih pojedinaca na koje se odnose.

Vojnici koji su danas u svojim ranim dvadesetima odrasli su u svijetu koji cijeni individualnost iznad kolektivnog duha, svijetu koji veliča buntovnika koji stoji sam protiv sustava. Kulturne ikone su upravo one ličnosti, stvarne ili fiktivne, koje su se usudile ići vlastitim putem, oduprijeti se sustavu, raskinuti spone društveno nametnutih konvencija, ukoliko, osobe koje su odlučile biti različite. Različitost, posebnost i individualnost osobine su koje su trenutno na cijeni. Marketinške kampanje okrenute mlađoj populaciji jedan su od najočitijih dokaza u korist popularnosti individualizma. S druge strane, okruženje u kojem mladi vojnici žive i rade počiva na strogo provođenom konformizmu. Taj konformizam nije stvar ideologije nego praktičnosti, budući da bi vojna jedinica u kojoj svaki pojedinac razmišlja i djeluje prema vlastitom nahodenju imala vrlo

kratak životni vijek na bojištu. Tako se mladi vojnici susreću s očitom, ali teško rješivom dilemom: kako biti isti, a istovremeno jedinstven, kako zadovoljiti zahtjeve koje nameće organizacija za koju rade, a pritom ne izgubiti osjećaj vlastite posebnosti.

Na nestandardne ramene oznake u tom se kontekstu može gledati kao na oblik pobune protiv sustava: vojnik koji je prisiljen na ukalupljivanje definirano strogim pravilima pokušava izraziti svoju individualnost na one načine koji su mu na raspolaganju. Što je ramena oznaka šokantnija, to je osjećaj individualnosti snažniji, budući da je odskakanje od formalno prihvaćenih vrijednosti veće.

S druge strane, to je placebo individualnosti; stavovi koje izražava svojim odabirom našivaka također su odraz kolektivnog mentaliteta, nametnutog viđenja neprijatelja, njegove prirode, motivacije i svijeta u kojem živi. Sami našivci također su komercijalni proizvod, rezultat igre ponude i potražnje. Jedinstvenost koju njihov nositelj ostvaruje jednako je stvarna i kvalitetna kao jedinstvenost koju dobiva konzument nekog gaziranog pića čiji se reklamni slogan svodi na poruku "razmišljaj svojom glavom, budi svoj, kupi naš proizvod". Tu se može potražiti jedno od potencijalnih tumačenja prešutne tolerancije vojnog sustava prema nošenju problematičnih nestandardnih ramениh oznaka: one zapravo ništa ne mijenjaju. Vojnik koji ih nosi na jeftin način dobiva osjećaj slobode izbora i izražavanja te, zadovoljene potrebe za individualnošću, nastavlja sa slušanjem zapovjedi.

Zaključak

Arogancija, agresivnost, netolerantnost, osjećaj moralne superiornosti i apsolutna sigurnost u ispravnost vlastitih postupaka – sve su to osobine koje se njeguju i potenciraju u oružanim snagama od davnih vremena, budući da omogućavaju vojniku izvršavanje dodijeljenih zadaća sa što manje moralnih dvojbi i griznje savjesti. Motivacijski našivci sa svojim porukama, s jedne strane, šokiraju svojom otvorenošću i iskrenošću u doba političke korektnosti, no mentalitet koji se u njima odražava nije ništa novo; samo je preslikan u moderno okruženje, hranjen polarizirajućom slikom svijeta u medijima koju posebno spremno često prihvaćaju upravo oni koji su u položaju da svojim postupanjem učine najviše štete. Povlačenje koalicijskih vojnika iz Iraka i Afganistana ne sugerira pomirenje suprotstavljenih

26 Department of Army Headquarters, "Army Regulation 670-1: Wear and Appearance of Army Uniforms and Insignia", http://www.apd.army.mil/pdf/files/r670_1.pdf (pristup: 23. 12. 2013.).

27 Vidi: *ibid.*, str. 1.

kultura, samo relokaciju sukoba; ideje slične onima koje su inspirirale mnoge motivacijske našivke ne presušuju: primjerice, jedna američka firma nudi streljivo obojeno premazom koji sadrži svinjsku mast kako bi prevenirala da ustrijeljeni islamisti uđu u raj.²⁸ Pojednostavljeni dualizam, koji je po inerciji gotovo refleksno korišten od strane najviših instanci u prvim danima "rata protiv terora", a koji je u tim trenucima izgledao pogodan za promicanje željenih strateških ciljeva, danas je atavizam koji je prodro duboko u najniže slojeve zapadnog, posebice američkog društva, te sabotira pokušaje zatvaranja neprijateljstava,²⁹ kako na bojištu tako i van njega.

---

28 Vidi: <http://jihawg.com/index.php?route=common/home> (pristup: 23. 12. 2013.).

29 Vidi: Sandra I. Erwin, "U.S. Military Training Fails to Grasp Foreign Cultures, Says Rep. Skelton", *National Defense* (6/2004); Montgomery McFate, "The Military Utility of Understanding Adversary Culture", *Joint Force Quarterly* (6/2005).